

després en sentit contrari. Ja abans hi havia hagut un intercanvi una mica comparable entre el cèltic i el germànic; i en l'Edat Mitjana el baix llatí hi aportà també una contribució de primer pla. Entre els països romànics la família apareix amb arrelament popular màxim en el Migdia de França; el mínim fou en castellà, portuguès i anglès, que ja reberen les formes i conceptes bo i fets; el Nord de França hi féu sens dubte també un gran paper, però en una època reculada, en què el vehicle lingüístic era sobretot el baix llatí; el català ocupa una posició intermèdia, entre el paper secundari del castellà i l'essencial de la llengua d'Oc, i actuà sobretot de transmissor, cap a la resta de la Península, de l'onada lèxica transpirinenca.

Ja bastant d'hora el trobem amb un sentit de 'missatge privat però transcendent', en les *Cobles de la Div. del R. de Mallorca* parlant d'un grup de dones joves: «donaven aparent la una degué recitar a mi la lur *embaxada*» (4); *embaxador* (sovint escrit *emb-*) compta encara amb doc. anterior puix que ja apareix en Muntaner i en docs. d'aquell temps (un de 1325). Tots dos els trobem sovint en el *Tirant*: «prestament fé venir a Diafebus, e manifestà-li la *embaxada* e com volia que los dos hi anassen sens altre companyia», «apré manà al *embaxador* que explicàs sa *embaxada*» (ed. Ag. II, 45, 76); i *embaxador* hi surt a cada pas (*embaxadors* del rey moro al d'Anglaterra, I, 39, «venia *embaxador* per lo rey al comte e a la comtessa», I, 68, etc.); *embaxada* i *embaxador* figuren en el Vocabulari català-alemany de 1502 (§§ 59, 1966, i la seva presència en una font poc abundosa pot ser indicatiu del cas que feien els estrangers de la forma i descabdellament que la institució havia pres entre nosaltres).

Tanmateix si en català no és pas recent ni manca d'un descabdellament esponerós, quan en temps de Jaume II i dels seus dos successors la cort catalana desplegà una activitat sense repòs en les corts i repúbliques mediterrànies, més antiga és encara la documentació dels dos mots en llengua d'Oc i en italià, on ja els trobem almenys des del S. XIII. El fr. *ambassade*, *-adeur*, ha passat per ser un italianisme ja antic, i és segur que almenys en part la seva forma és deguda a la influència de les llengües del Sudest, tant l'occità com l'italià; tanmateix és probable que tingui bona part de raó Mario L. Alinei, en el seu estudi monogràfic de 1963, en posar de relleu la gran proporció d'autoctonisme que hi hauria també en el desenrotllament semàntic i fins fonètic del mot en francès del Nord; només és que el desenrotllament allí fou en una època, els segles carolingis, en què solament comptava el baix llatí gallicà però no el vulgar francès.¹

Altrament en it., per més que *ambasia* 'servei' ja aparegui en un text ll. de Lombardia escrit el 769, i *ambascia* 'pena, dolor' (<'treball') (*Inferno* xxxii, 96) i 'fatiga, dificultat respiratòria' (*Inferno* xxxiv) ja aparegui en Dante, el tractament fonètic del grup -CTI- o -HTJ- indica procedència gallo-romànica, segurament occitana (si el mot fos enterament indígena no hauria pogut donar altra cosa que -zz/-cci-: *tracciare*

TRACTIARE, *dirizzare* DIRECTIARE, *succiare*, *suzzare*, SUCTIARE).

Això mateix indica la freqüència del nostre mot en fonts del baix llatí merovingi: *ambactia* en Columbà; *amba(s)ia*, *-ascia*, *-axia*, 'encàrrec', en les Leges Salica i Burgundionum, etc.; i el més gran descabdellament derivatiu d'aquesta família lexical en el Migdia de França, on a part d'*ambaissada* i *ambaisador*, trobem l'infinitiu *ambaissar* 'complir un encàrrec' (en un text del S. xv, FEW, s. v. AMBAHTJAN), *ambaissat* 'afer', 'conducta', 'ambaixada (amb concreció en l'aran. *ameixats* 'atuells, recipients', que amb el seu -m- < -mb- a la gascona demostra precisament un radical indigenisme), *ambaissaria* (amb el nostre *embaxeria*, infra).

Tanmateix tampoc en llengua d'oc no seria enterament regular el desplegament fonètic de AMBACTIA en **ambaïça*, **ambaïssa* (*ambaïssada*, etc.), puix que esperariem **ambaça* (-assa), cf. *traçar*, *dreçar*;² però concebem molt bé que entrant el mot tardanament en l'ús vulgar, ara vingués del baix llatí jurídic o bé de l'ús vulgar germànic, el grup -CTI- o -HTJ- vagi donar -iç- (*iss*), i que aquest grup occità, quan va passar a Itàlia i a Espanya, vagi canviar-se en *š* (-x-, -sci-).

El quadro fonètic és, doncs, amb la seva complexitat i les seves transaccions i inconseqüències en tots sentits, un reflex eloqüent de la història de corrents encruats i moviments de vaivé que presenta la història del mot dins el complex romànic (hi pogué ajudar el fet que per la seva estructura de formació amb prefix *en-* tenia l'aire d'un derivat verbal però sense cap de soca, i per un fet de metacedeus tendia a ser incorporat a la família del verb *baissar*, per molt que semànticament se n'apartés). El paper de l'italià seria posterior, en el sentit que aquest mot vell, pres de la llengua d'oc, va ser influït semànticament més tard per l'evolució que havia sofert a Itàlia cap a la idea específica de 'missatge d'un sobirà', 'representació diplomàtica', sorgida segons sembla en les corts dels prínceps italians i de les repúbliques del Nord, potser especialment Venècia.

Però és clar que les petjades i senyals d'aqueix vaivé fonètic també s'han d'explicar, allora, pel vaivé geogràfic que en si mateix implica l'activitat dels *ambaxadors*: casta de gent destinada a viure, per dir-ho així, a cavall de les fronteres lingüístiques, parlant ara una llengua ara l'altra.

En una etapa més remota hi havia hagut també un intercanvi d'influències entre el cèltic i el germànic. Però ara està provat que la font última havia estat el cèltic, gal AMBACTOS 'servidor', format amb el prefix AMB 'entorn', tan descabdellat per la família cèltica. Aviat, però, des d'allí, fou nacionalitzat en la Germània primitiva, i en gòtic proveït del prefix germànic *and-*. Altrament en germànic el trobem amb gran amplitud pertot, i des de les formes més antigues de totes les llengües fins a les modernes i medievals: a-al. ant. *ambacht* 'servidor', al. ant. *amt* 'càrrec, funció', neerl. *ambacht* «mètier, profession» fins avui; esc. ant. *ambôtt* 'criada' (ja p. ex. en el *Helgakviða*, v. 41e), *embætt*